

Σχέδ. 1. Τοπογραφικό της Δημητριάδας.

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΑ - ΠΑΓΑΣΕΣΣ

Στα νότια του Βόλου, σε απόσταση 1,5 χιλιομέτρου, σε παραθαλάσσια περιοχή με χαμηλούς λόφους και ανάμεσα σε δύο ποτάμια, τον Ξηριά (αρχ. Κραυσίδωνα) στα βόρεια και το Αλιγαρόρεμα στα νότια, βρέθηκαν τα λείψανα τριών αρχαίων οικισμών, που διαδέχθηκαν ο ένας τον άλλον από τη νεολιθική εποχή ως τα παλαιοχριστιανικά χρόνια. Η μεγαλύτερη έκταση των αρχαίων πόλεων παραμένει αδόμητη και αποτελεί έναν πνεύμονα του Βόλου με τον πευκώνα που καλύπτει τη ΒΑ περιοχή της αρχαίας πόλης αλλά και τους ελαιώνες και αμυγδαλεώνες που κυρίως καλύπτουν τον υπόλοιπο χώρο.

Ανθή Ευσταθίου - Μπάτζιου

Αρχαιολόγος

Η περιοχή κατοικήθηκε από τα νεολιθικά χρόνια. Στο λόφο πάνω και δυτικά από το θέατρο της Δημητριάδας αλλά και στη Μαγούλα Πευκάκια θρέθηκαν λείψανα νεολιθικών σπιτιών, κεραμική, εργαλεία, ειδώλια. Έξω από το βόρειο τείχος της ελληνιστικής πόλης και σχεδόν σε επαφή μ' αυτό υπήρχε ένας ακόμη οικισμός της ίδιας εποχής, δηλαδή του τέλους της νεότερης Νεολιθικής και της αρχής της Χαλκοκρατίας, η Πετρομαγούλα. Πλούσια ευρήματα της Πρώιμης, Μέσης και Ύστερης εποχής του Χαλκού ήρθαν στο φως από τα τέλη του προηγούμενου αιώνα.

Αρχιτεκτονικά λείψανα της Πρώιμης και Μέσης Χαλκοκρατίας αποκάλυψαν οι ανασκαφές ομάδας Γερμανών αρχαιολόγων υπό τον καθηγητή V. Milošić (1967-1977). Οι οικίες, ορθογώνιες και αψιδωτές, ήταν μεγάρες και η κεραμική τους χαρακτηριστική, ντόπια και εισαγμένη, Urfinis και χοντρή αβαφής με τα τοπικά σχήματα (σαλτσιέρες) και θέματα της εποχής.

Για την εποχή της Ύστερης Χαλκοκρατίας βλ. κεφάλαιο για τη Μυκηναϊκή Μαγνησία.

Στην περιοχή της Δημητριάδας και πριν από την ίδρυσή της, υπήρξαν και άκμασαν οι Παγασές. Το όνομα αυτό, σύμφωνα με τον Στράβωνα, πιθανόν δόθηκε στον οικισμό από το γεγονός ότι εκεί ναυπηγήθηκε η Αργώ – το πλοίο της Αργοναυτικής εκστρατείας.

Κατά μια δεύτερη εκδοχή, που δίνεται επίσης από τον Στράβωνα στο ίδιο χωρίο, ίσως το όνομα Παγασές έχει σχέση με την ύπαρξη πολλών πηγών στην περιοχή, που και σήμερα ονομάζονται Μπουρμπουλήθρα.

Η θέση των Παγασών δεν είναι ακόμη ταυτισμένη. Σύμφωνα με παλιότερη άποψη, οι Παγασές συμπίπτουν κατά ένα μέρος με το ΝΔ τμήμα της ελληνιστικής Δημητριάδας και το τείχος που βρίσκεται έξω απ' αυτό της Δημητριάδας, προς τα ΝΔ, θα έπρεπε να ανήκει σ' αυτές.

Μια δεύτερη άποψη θέλει τις Παγασές στο ύψωμα Σωρός, 2,5 χλμ. νότια της Δημητριάδας,

1. Άποψη μαγούλας Πευκάκια. Διακρίνεται η τομή των γεωμετρικών ανασκαφών.

3. Οι πεσσοί του ρωμαϊκού υδραγωγείου, και στον δενδροφυτευμένο λόφο, στο βάθος, το λεγόμενο Ανάκτορο.

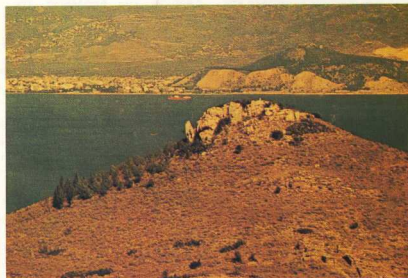
5. Άποψη της ακρόπολης από ΝΑ. Τα εξάρματα που διακρίνονται πάνω στην κορυφογραμμή είναι πύργοι του τείχους.

2. Περιοχή Προφήτη Ηλία, τμήμα του νότιου τείχους της Δημητριάδας.

4. Θέατρο.

6. Το ύψωμα «Συρός» στο βάθος ο πευκόφυτος λόφος της Γορίτσας, όπου βρίσκεται ελληνιστική εγκατάσταση πιθανών στρατοπέδων.

όπου υπάρχει οικισμός και εκτεταμένο νεκροταφείο της κλασικής εποχής.

Εμείς, αφήνοντας ακόμη το πρόβλημα ανοιχτό, θα καταθέσουμε τις γνώσεις μας, που προέρχονται απλά και μόνο από τις πρόσφατες ανασκαφικές έρευνες στην περιοχή κατά την τελευταία οκταετία. Έτσι, στην περιοχή θόρεια του ελληνιστικού θεάτρου προς τη Μπουρμπουλήθρα, στα δυτικά του δημόσιου δρόμου Βόλου-Αθηνών, έχουν ανασκαφεί πολλοί τάφοι κλασικής εποχής με μελανόμορφες ληκύθους, σκύφους, αλάβαστρα, χάλκινες στεγγίδες κ.ά. ευρήματα. Στην ίδια περιοχή, αλλά στα ανατολικά του δρόμου Βόλου - Αθηνών, εντοπίστηκαν αρχιτεκτονικά λείψανα σπιτιών με υστεροαρχαϊκή κεραμική, σε δύο μέχρι στιγμής γειτονικά οικοπέδα. Τα στοιχεία αυτά πιστεύουμε ότι έχουν τη σημασία τους, και στόχος μας είναι η πληρέστερη διερεύνηση του χώρου για να στηριχθεί η άποψη ότι πιθανόν οι Παγασές να καταλάμβαναν αυτή τη θέση κοντά στη θέση Μπουρμπουλήθρα, όπου αναβρύζουν οι πηγές, και κοντά στη θάλασσα, στοιχεία που αιτιολογούν την ετυμολογία του Στράβωνα.

Στο α' μισό του 4ου π.Χ. αι. οι Παγασές υπήρξαν το επίνειο των Φερών ως το 352 π.Χ., οπότε ο Φίλιππος Β' κατέλαβε τις Παγασές και τις Φερέες. Από τότε παρακμάζουν.

Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ο γιος του ενός από τους επιγόνους, του Αντίγονου, ο Δημήτριος, ο εσπονομαζόμενος Πολιορκητής έγινε βασιλιάς της Μακεδονίας το 294 π.Χ. Το 293/92 π.Χ. ίδρυσε την επώνυμη του πόλη Δημητριάδα, αφού συνοίκησε τις γειτονικές κώμες.

Η Δημητριάδα αποτέλεσε έναν οχυρό στρατιωτικό σταθμό και ορμητήριο των Μακεδόνων βασιλέων, απ' όπου επέστρεφαν τη Θεσσαλία και τη Νότια Ελλάδα. Παράλληλα με τη στρατιωτική αποστολή της εξελίχθηκε σε μεγάλο εμπορικό κέντρο με περίοδο ακμής το 217-168 π.Χ.

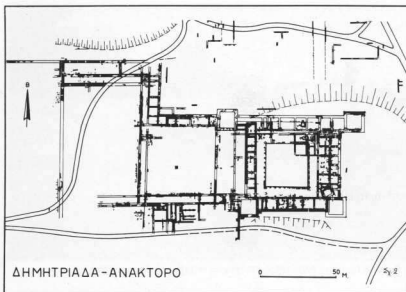
Η Δημητριάδα περιβάλλεται από ισχυρό τείχος χτισμένο με

ισοδομικό σύστημα στο κάτω τμήμα, ενώ η ανωδομή ήταν πλίνθινη. Σώζεται σχεδόν σε όλη την περιμέτρο του, εκτός από το τμήμα του κατά μήκος του βόρειου λιμανιού, όπου έχει καταστραφεί. Η πορεία του τείχους διακόπτεται από τετράγωνους πύργους, μερικοί από τους οποίους, προς την πλευρά της θάλασσας, είναι πιο ενισχυμένοι. Στα ΒΔ υψώματα της πόλης βρίσκεται η ακρόπολη.

Όπως προαναφέρθηκε, η ακμή της πόλης αρχίζει το 217 π.Χ., έτος κατά το οποίο ο Φίλιππος Ε' κατέστρεψε τις Φθιώτιδες Θήβες, και απέμεινε η Δημητριάδα το μόνο λιμάνι που εξυπηρετούσε το εσωτερικό της Θεσσαλίας.

Οι Ρωμαίοι, μετά τη νίκη τους επί του Φιλίππου Ε' στη μάχη των Κυνός Κεφαλών το 197 π.Χ., κατέλαβαν την πόλη και εγκατέστησαν ρωμαϊκή φρουρά. Το 194 π.Χ. οι Ρωμαίοι εγκαταλείπουν την πόλη, αφού προηγουμένως φρόντισαν να ιδρύσουν το Κοινό των Μαγνητών με πρωτεύουσα τη Δημητριάδα.

Από το 191-168 π.Χ. η Δημητριάδα βρίσκεται και πάλι στα χέρια των Μακεδόνων βασιλέων Φιλίππου Ε' και Περούα. Μετά τη νίκη των Ρωμαίων στη μάχη της Πύδνας το 168 π.Χ., η Ρωμαϊκή σύγκλητος ανακήρυξε ανεξάρτητους τους Μάγνητες, το Κοινό των οποίων ανασυστάθηκε με πρωτεύουσα και πάλι τη Δημητριάδα. Με την ίδια απόφαση της Συγκλήτου καταεδιορίστηκαν τα τείχη της πόλης. Δεν γνωρίζουμε σε ποια έκταση και με ποιο τρόπο πραγματοποιήθηκε αυτή η απόφαση, αν δηλαδή υφεικρεμιστήκαν ολοκληρωτικά ένα-δύο σημεία του τείχους ή έγινε πιο εκτεταμένη καταστροφή. Γεγονός είναι ότι στην αρχή του 1ου αι. π.Χ. τα τείχη είχαν καταρρεύσει σε πολλά σημεία, διότι τότε έγινε μια διαστοική επίσκεψη και ενίσχυσή τους, με το μεγαλύτερο των πύργων που βρίσκονται πάνω από το νότιο λιμάνι της πόλης. Η επισκευή αυτή, σύμφωνα με τη γνώμη του Br. Helly, πρέπει να έγινε για να αντιμετωπισθεί ένας απρόσμενος κίνδυνος από τη θάλασσα. Πράγματι, κατά το

Σχδ. 2. Τοπογραφικό του λεγομένου Ανακτορού.

δεύτερο χρόνο του Μιθριδατικού πολέμου (88-86 π.Χ.) ο αρχηγός του στόλου του Μιθριδάτη, Μητροφάνης, ξεκίνησε από τον Πειραιά προς τα βόρεια, με σκοπό να καταλάβει τη Χαλκίδα και τη Δημητριάδα. Σ' αυτή την επιχείρηση, όπως παραδίδει ο Αππιανός, ο Μητροφάνης λεηλάτησε τα παράλια της Εύβοιας και της Μαγνησίας. Πανικόβλητοι οι Δημητριάτες δεν δίστασαν να χρησιμοποιήσουν ως οικοδομικό υλικό τις γραπτές επιτύμβιες στήλες της νότιας νεκρόπολης, για να γεμίσουν τα κενά ανάμεσα στο παλιό και το νέο όριο των πύργων. Οι στήλες καλύφθηκαν με ωμά πλιθιά και οι κατάλληλες συνθήκες μόνωσης από τις καιρικές συνθήκες και τη διάβρωση έκαναν δυνατή τη διατήρηση των χρωμάτων τους. Οι στήλες αυτές, που στάθηκαν η αφορμή για το χτίσιμο του Αθνασάκειου Μουσείου Βόλο, καταλαμβάνουν μεγάλο μέρος του εκθεσιακού του χώρου και δίνουν πολλές πληροφορίες για τη ζωή στη Δημητριάδα, τη διακίνηση ξένων στην πόλη, την τεχνική της μεγάλης ζωγραφικής. Τα περισσότερα θέματα των παραστάσεων των στηλών είναι στιγμές της καθημερινής ζωής του νεκρού και αποχαιρετισμός των νεκρών. Στην αρκετά μεγάλη πόλη, που ο πληθυσμός της υπο-

λογίζεται σε 25.000 κατοίκους, συνέρρεε πλήθος ξένων από την Ελλάδα και τη Μέση Ανατολή. Σ' αυτό το συμπέρασμα μας οδηγούν τα επιγράμματα των επιτύμβιων στηλών, που αναφέρονται ως τόπους καταγωγής των νεκρών την Κρήτη, διάφορες πόλεις της Μακεδονίας, Θράκη, Ήπειρο, Ιλλυρία, Ακάρμανια, Βοιωτία, Σάμο, Λέσβο, Κάλυμνο, Κύπρο, Έφεσο, Αλικαρνασό, Βιβνία, Φοινίκη. Μας πληροφορούν επίσης για τη λατρεία στη Δημητριάδα, όπου, εκτός από τις μεγάλες ελληνικές θεότητες του Δία Ακραιού, του Απόλλωνα, της Άρτεμης Ιωλκίας, λατρευόταν ακόμη η «Παισκράτα», δηλαδή η Αφροδίτη των νεκρών, της οποίας το ιερό βρισκόταν έξω από την πόλη, μέσα στο νότιο νεκροταφείο. Ακόμη λατρευόταν η Αφροδίτη Νηλεία, η Δήμητρα Περεσφόνη, ο Πλούτωνας, η Κυβέλη και οι αρχηγέτες και κτίστης των πολιχνών που συνοικίστηκαν στη Δημητριάδα. Ανάμεσα στις επιτύμβιες στήλες υπάρχουν κάποιες που ανήκουν σε Αιγυπτίους και Σιδώνιους ιερείς, αφού σε όλες τις ελληνικές πόλεις κατά την ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή διαδόθηκαν οι ανατολικές λατρείες. Στη Δημητριάδα πρέπει να υπήρχε Σαραπίσιο, όπου λατρευόταν ο Σάραπις, η Ίσις και ο

Άνουβις.

Κατά την εποχή του Αντιγόνου Γονατά, και ίσως και των διαδόχων του, οργανώθηκε πολεοδομικά η πόλη, η οποία χωρίστηκε από ένα διατείχισμα σε δύο τομείς, ανατολικό και δυτικό.

Στο κέντρο του ανατολικού τομέα, πάνω σε φυσικό ύψωμα, χτίστηκε το λεγόμενο Ανάκτορο, που περιβάλλεται από άνδρα και ισχυρά τείχη, ως οχυρό. Στο ψηλότερο σημείο έχει αποκαλυφθεί μια περίστυλη αυλή, γύρω από την οποία ανοίγουν τα δωμάτια. Οι κόνιες της αυλής είναι δωρικό από μαργαίκο σθεσστόλιθο, ενώ επιχρίσματα (αβύθους) στην επιφάνειά τους. Στις τέσσερις γωνίες υπάρχουν τετράγωνοι ισχυροί πύργοι, ενώ οι υπόλοιπες εγκαταστάσεις του εκτείνονται χαμηλότερα, προς τα δυτικά του υψώματος. Το Ανάκτορο χτίστηκε το α' μισό του 3ου π.Χ. και οι επισκευάστηκε κατά την εποχή του Φιλίππου Ε'.

Το συγκρότημα του Ανακτόρου φαίνεται ότι είναι άμεσα συνδεδεμένο με την Ιερή Αγορά που βρίσκεται στα νότια αυτού. Η αγορά, στη δυτική τουλάχιστον πλευρά, δεν περικλείεται από απλό περίβολο αλλά από σταύ. Στο κέντρο της ελεύθερης ή Ιερής Αγοράς βρίσκεται ο ναός της Αρτέμιδος Ιωλκίας (I.G.IX,2, 1105, 1), ο οποίος είναι μικρός, με διαστάσεις κρηπίδαματος 15,70 × 9,50 μ. Ο ναός θα πρέπει να χτίστηκε στην αρχή του 3ου π.Χ. αι. Το Ανάκτορο, η Ιερή Αγορά και ο ναός της Άρτεμις αποτελούσαν το διοικητικό και πνευματικό κέντρο της πόλης. Γύρω από το Ανάκτορο και την Αγορά αναπτύσσεται η πόλη, οργανωμένη σε πολεοδομικά τετράγωνα διαστάσεων 51 × 101 μ. και δρόμους πλάτους έως 8,5 μ., σύμφωνα με το ιπποδάμειο σύστημα, το οποίο έχει ανιχνευθεί μόνο στον ανατολικό τομέα της πόλης. Στον δυτικό τομέα, απέναντι από το Ανάκτορο χτίστηκε το θέατρο, και πάνω στο λόφο, στα δυτικά του Θεάτρου, το Ηρώο ή Ιερό. Οι ανασκαφές στο αρχαίο θέατρο άρχισαν στις αρχές του αιώνα, επαναλήφθηκαν τη δεκαετία του 1950 και συνεχίστηκαν

το 1986 και 1987. Το θέατρο διαιρείται σε τρία μέρη: τη σκηνή με το προσκήνιο, την ορχήστρα και το κοίλο.

Η σκηνή, που ήταν δωρόφωρη, σώζεται σε ύψος 1μ. περίπου και διαιρείται σε τρία δωμάτια. Δυτικά της σκηνής, σε απόσταση 2,75 μ., σώζεται η υποθεμελίωση του προσκήνιου. Η ορχήστρα, με διάμετρο περίπου 24,15 μ., έχει δάπεδο από πατημένο χώμα και περιμετρικά προς την πλευρά του κοίλου υπάρχει αποχετευτικός αγωγός για τη συλλογή των βρόχινων νερών. Τα εδώλια του κοίλου ήταν κατασκευασμένα από πορώδη, ενώ στην πρώτη σειρά υπάρχουν και εδώλια από γκρίζο μάρμαρο. Τα πάρινα εδώλια ανήκουν στην παλιότερη φάση του θεάτρου, το οποίο επισκευάστηκε αρκετές φορές. Έχουν διαπιστωθεί τέσσερις οικοδομικές φάσεις, από τότε που χτίστηκε το θέατρο στην αρχή του 3ου αι. π.Χ. ως το δεύτερο μισό του 4ου μ.Χ. αι., που εγκαταλείφθηκε οριστικά.

Στο λόφο πάνω από το θέατρο βρίσκεται το Ιερό, το οποίο ο μεν Αρβανιτόπουλος θεωρούσε ναό οι δε Γερμανοί ερευνητές «βασιλικό ενδιαίτημα», ενώ σύμφωνα με μια τρίτη άποψη ήταν Ηρώο που περιέκλειε ένα λαμπρό μνημείο, που ίσως ήταν προορισμένο για μασουέλιο του κτίστη Δημητρίου. Έχει αποκαλυφθεί τμήμα αρχαίας οδού που οδηγούσε στην κορυφή, όπου βρίσκεται ο λαξευτός πάνω στο βράχο θωμός. Κάτω από το θωμό υπάρχει λαξευτό δωμάτιο, που είναι γεμάτο από μαρμάρινους ογκόλιθους και τμήματα από τον μαρμάρينو δίακοσμο του θωμού.

Στα νότια του θεάτρου και με κατεύθυνση προς τα ανατολικά –προς το Ανάκτορο– υπάρχουν οι πεσσοί του ρωμαϊκού υδραγωγείου, γνωστό με το όνομα «δόντια», που αποτελεί κτίσμα της όψιμης φάσης ζωής της πόλης.

Η Δημητριάδα ήδη από τον 1ο αι. π.Χ. είχε αρχίσει να συρρικνώνεται, αφού εγκαταλείφθηκε η περιοχή Ν. ΝΑ και Β του θεάτρου. Ενδεικτική είναι η αναφορά του Στράβωνα (9, 5,

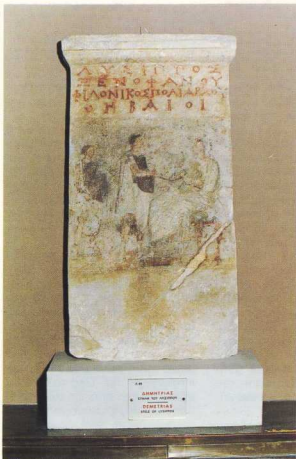
15-16)... «νύν δὲ συνέσταλται μὲν, τῶν δ' ἐν τῇ Μαγνησίᾳ πασῶν ὁμῶς διαφέρει».

Στα παλαιοχριστιανικά χρόνια η Δημητριάδα και οι Θήβες αποτελούν τα δύο μεγαλύτερα κέντρα στην περιοχή της Μαγνησίας. Η πόλη χωρίζεται σε δύο συνοικισμούς. Στο βόρειο συνοικισμό, που αναπτύχθηκε γύρω από το βόρειο λιμάνι, αποκαλύφθηκε από Γερμανούς αρχαιολόγους η παλαιοχριστιανική βασιλική Α της Δημοκρατίας. Η πρώτη από τις πέντε οικοδομικές φάσεις της βασιλικής τοποθετείται στην αρχή του 4ου αι., ενώ η τελευταία στα τέλη του θου αι. Για το χτίσιμό της χρησιμοποιήθηκε οικοδομικό υλικό από τα μνημεία της ελληνιστικής πόλης. Όλα τα δάπεδα καλύπτονται από ψηφιδωτά. Η βασιλική πήρε το όνομά της από τη δωρτίρια των ψηφιδωτών του κυρίως ναού και του νάρθηκα, που, όπως αναφέρει η επιγραφή, ήταν η «ΔΑΜΟΚΡΑΤΙΑ Η ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗ».

Στα δυτικά της βασιλικής αυτής αποκαλύφθηκε κοσμικό αψιδωτό κτήριο με ψηφιδωτό δάπεδο, ενώ και άλλα κτήρια με ψηφιδωτά δάπεδα έχουν εντοπισθεί στη γύρω περιοχή χωρίς να έχουν ακόμη αποκαλυφθεί. Στα νότια της βασιλικής της Δημοκρατίας εντοπίστηκε ένα μικρό λουτρικό κτίσμα. Η συνοικία του βόρειου λιμανιού φαίνεται ότι ήταν το κέντρο της ρωμαϊκής και παλαιοχριστιανικής πόλης.

Ένας δεύτερος συνοικισμός υπήρχε ίσως στην περιοχή του νότιου λιμανιού, όπου ανασκάφηκε η κοιμητηριακή βασιλική του τέλους του 4ου αι. Στο δάπεδο του πρεσβυτηρίου αποκαλύφθηκαν ψηφιδωτά.

Τα νεκροταφεία της ελληνιστικής πόλης εκτείνονται σε δύο κυρίως περιοχές. Η πιο εκτεταμένη αρχίζει από τη νότια, συνεχίζεται στη ΝΑ πλαγιά του λόφου του Προφήτη Ηλία και φθάνει προς τα ανατολικά, ως τη θέση Παλιά Καλύβια Αλυκών, κάτω από τον πρώτο μεγάλο πύργο του τείχους. Η δεύτερη αποτελεί το βόρειο νεκροταφείο και βρίσκεται στην περιοχή της Μπουρμπουλήθρας. Οι δύο αυτοί χώροι εξακολουθούν να

7. Γραπτή στήλη δύο Θηβαίων που έζησαν και τελείωσαν τη ζωή τους στη Δημητριάδα.

8. Γραπτή στήλη δύο πολεμιστών.

χρησιμοποιούνται στα ρωμαϊκά και παλαιοχριστιανικά χρόνια, επειδή όμως η πόλη είχε συρρικνωθεί, αποκαλύπτονται τάφοι μέσα στην πόλη σε διάφορα σημεία, όπως πάνω στο λόφο του Ανακτόρου, στα Πευκάκια, βόρεια του θεάτρου και άλλου.

Στα τέλη του 6ου - αρχές 7ου αι. γίνονται επιδρομές Σλάβων στην περιοχή, όπως και σε όλη τη Θεσσαλία. Ειδικότερα, στην περιοχή της Δημητριάδας φέρονται εγκατεστημένοι οι Βελγεζίτες.

Φαίνεται ότι στα μέσα του 6ου αι. η Δημητριάδα εγκαταλείπεται και ο πληθυσμός μεταφέρεται στο λεγόμενο Κάστρο του Βόλου, όπου έχουν ανασκαφεί κτήρια με ψηφιδωτά (βασιλική), τάφοι, τείχη.

Ο χώρος αυτός παίρνει το όνομα της Δημητριάδας και ο αυτόν αναφέρεται η πληροφορία του Προκόπιου, ότι χτίστηκαν τα τείχη της Δημητριάδας την εποχή του Ιουστινιανού, αφού στη θέση της ελληνιστικής πόλης δεν διαπιστώθηκε επισκευή των τειχών εκείνη την εποχή.

Βιβλιογραφία

- ΘΕΟΧΑΡΗΣ Δ., Θεσσαλικά, τόμ. Α', σσ. 12-14.
 ΧΑΤΖΗΑΓΓΕΛΑΚΗΣ Α., Ανθρωπολογικά 5 (1984), σσ. 75-85.
 ΜΙΛΟΥΚΙΣ ΥΛ., ΑΑΑ VII (1974) I, σσ. 43-75.
 ΣΤΡΑΒΩΝ, Γεωγραφικά 9, 5, 14-15.
 ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΣ Ν., Η περιοχή του Βόλου από άποψη ιστορική και αρχαιολογική, Βόλος 1967.
 ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΣ Ν., Η θρησκεία στην αρχαία Ελλάδα, Αθήνα 1987, σ. 139.
 Γ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΗΣ, Π. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ - ΑΤΖΑΚΑ, Κ.Α. ΜΑΚΡΗΣ, Μαγνησία. Το Χρονικό ενός πολιτισμού, Αθήνα 1982.
 Α. GIOVANNINI, GH. HABICHT, P. MARZOLFF, I. BEYER, V. VON GRAEVE, U. SINN, Demetrias I, Bonn 1976.
 KRAMOLISCH H., Die Strategien des thessalischen Bundes, Demetrias II, Bonn 1978.
 P. MARZOLFF - W. BÖSER, Demetrias III, Bonn 1980.
 J. EINWÄNGER, Keramik und Kleinfunde aus der Demokratia - Basilika in Demetrias, Demetrias IV, Bonn 1981 (I-IV).
 S. BKHUIZEN, F. GSCHNITZER, CH. HABICHT, P. MARZOLFF, Demetrias V, Bonn 1987.

Demetriada - Pagasses

A. Eustathiou - Batziou

The site occupied by the Hellenistic town Demetriada has already been inhabited since the Neolithic period (Peukakia peninsula and westwards of the Theater). In the Peukakia peninsula and to the south a thriving settlement of the Early, Middle and Late Bronze Age

has been developed. It became an important commercial center via which the Thessalic inland was communicating with distant lands such as Thrace, Asia Minor, the Aegean Islands and South Greece.

In the same area the town of Pagasses reached its prime in the classic period. Demetriada was founded in 293/2 BC by Demetrios Poliorketes, who united adjacent small villages. The thus created town became a fortified military station of the Macedonian kings. The town, enclosed by a strong wall built according to the pseudo-isodomic system, was organized in two sectors, the East and West one.

The so-called Anaktoron - built on a natural hill - and the Sacred Agora with the temple of Artemis Iolia at its center, prevail in the eastern sector; the town, part of the same sector, is laid out in building quarters according to the Hippodamian town-planning.

The Theater and the Heroon in the western sector were built opposite to the Anaktoron.

From the first century AD on Demetriada starts diminishing. The pilasters of the Roman aqueduct, the two Early Christian basilicas and the houses with the mosaics date from this late, dull phase of the town.

In the middle of the sixth century AD Demetriada was abandoned and its inhabitants emigrated to the site Kastro (Falai) of Volos. The newcomers named the site Demetriada which remained thus known throughout the Middle Ages.